

Jezus legde regels naast zich neer, maar om leven te geven, niet om te doden!

Het euthanasiedebat binnen de organisatie van de Broeders van Liefde in België bezorgt ons reeds geruime tijd grote zorgen. Het is dan ook met plaatsvervangende schaamte dat ik op dinsdag 12 september het finale verdict vernam dat de organisatie besloot hun visietekst te behouden en dus euthanasie bij psychiatrische patiënten onder bepaalde voorwaarden toe te laten en uit te voeren binnen hun en onze voorzieningen. Nog meer verrast was ik toen ik las dat ze dit besluit zelfs in lijn vonden met de katholieke leer en als een vorm van barmhartige hulpverlening omschreven.

Kunnen we als internationale congregatie in onze hulpverlening in de verschillende regio's van de wereld nog eenzelfde visie en praxis hanteren? Het is een vraag die we ons tijdens de voorbije periode vaak gesteld hebben en eveneens meermaals gehoord hebben. Moeten we niet eerder rekening houden met de verschillende culturen waarin we actief zijn en ons aanpassen aan de verschillende gevoeligheden die er leven? Dat geldt ongetwijfeld voor diverse aspecten van de hulpverlening: de zorg voor psychiatrische patiënten zal in Afrika inderdaad andere klemtonen leggen dan in Europa, Amerika en Azië. Ik spreek uit ondervinding op basis van mijn bezoeken aan de verschillende zorg- en onderwijsinitiatieven van de Congregatie wereldwijd. Neen, zogenaamde cultuurshocks heb ik ondertussen niet meer en ik pas me zoveel mogelijk aan deze verschillende culturen aan waarbij ik me inleef in die rijke verscheidenheid. Op het ogenblik dat ik dit neerschrijf, bevind ik mij in Congo. U kunt zich wellicht inbeelden wat dit betekent.

Als in het licht daarvan dan de vraag gesteld wordt of het niet mogelijk moet zijn dat er binnen de congregatie een cultuurgebonden politiek gevoerd en uitgewerkt wordt rond het al dan niet mogelijk maken en uitvoeren van euthanasie bij niet-terminale psychiatrische patiënten die zich in een zogenaamde uitzichtloze situatie bevinden, moeten we ons de vraag stellen waarover het in wezen gaat en in welke mate dit als louter cultuurgebonden kan beschouwd worden.

Vooreerst gaat het over de visie over het al dan niet absoluut stellen van het respect voor het leven. Vanuit het charisma van de Broeders van Liefde en totaal in lijn met de visie van de Katholieke Kerk, stellen we inderdaad dat het respect voor het leven absoluut is en de andere fundamentele waarden voorafgaat en overkoepelt.

Sommigen noemen dit een voorbijgestreefd en vastgeroest deontologisch model dat alleen nog in kerkelijke middens gehanteerd wordt en haaks staat op een meer situatiegebonden moraal. In de visie die de organisatie in België heeft ontwikkeld en die ze tot mijn verwondering ook nog eens uitdrukkelijk als 'katholiek' benoemt, staat dat deze beschermwaardigheid van het leven niet meer absoluut is, wel nog fundamenteel – zelfs meer fundamenteel dan de autonomie van de patiënt en de

zorgrelatie – maar uiteindelijk in uitzonderlijke gevallen toch aan de zelfbeschikking van de patiënt ondergeschikt kan worden. Dus de zelfbeschikking als waarde krijgt in de feiten een hogere waardering dan de beschermwaardigheid van de persoon.

En dat is natuurlijk helemaal de trend waar we momenteel in onze westerse samenleving verzeild zijn geraakt en waar de absolute zelfbeschikking als hoogste 'goed' wordt beschouwd. Hoe dikwijls reeds werd ons in het euthanasiedebat gezegd dat het in feite niet meer gaat om de euthanasie, maar om de verwezenlijking van deze absolute zelfbeschikking als summum van het liberale denken en handelen? Het absolute respect voor het leven is m.i. een universele waarde en kan niet zomaar als een cultuurgebonden gegeven opzij worden geschoven. En daarom kunnen we het uitgangspunt van waaruit de visietekst van onze Belgische organisatie vertrekt, onmogelijk aanvaarden en goedkeuren. De argumenten die we daaromtrent herhaaldelijk hebben geformuleerd en waarover we reeds twee jaren met de betrokken verantwoordelijken meermaals hebben gedialoogd, werden volkomen genegeerd.

Ten tweede worden de uitzichtloosheid waarin een psychiatrische patiënt zich kan bevinden en het feit dat hij als uitbehandeld wordt beschouwd, als argumenten erkend om euthanasie aan te vragen en om euthanasie uiteindelijk ook uit te voeren. Maar is uitzichtloosheid niet juist inherent binnen de psychiatrie dat als symptoom heel ernstig moet worden genomen en waarvoor alle middelen die voorhanden zijn in de behandeling en de zorg moeten worden aangewend? En kan het zijn dat euthanasie als ultieme therapie wordt vooropgesteld wanneer andere therapievormen het laten afweten en wanneer we iemand dan maar als uitbehandeld gaan beschouwen? En moet er niet juist nog meer worden geïnvesteerd in nieuwe therapieën, zorgmodellen en medicatie voor deze patiënten en in de uitbouw van palliatieve psychiatrie? Deskundigen uit het werkveld spreken een andere taal en hoeden zich ervoor om de band tussen uitzichtloosheid, uitbehandeld zijn en euthanasie te leggen.

En hier kom ik aan een heel heikel punt: waar haalt een raad van bestuur van een organisatie die gespecialiseerd is in de geestelijke gezondheidszorg, maar samengesteld is uit juristen en economisch geschoolden en waar geen enkele deskundige uit het werkveld in zetelt, de kennis om zich over dergelijke materie uit te spreken? Sommigen van hen – met alle eerbied voor hun persoon – hebben nog nooit van dichtbij een psychiatrische patiënt meegemaakt, laat staan verzorgd en behandeld. En hebben ze geluisterd naar de vele bezwaren die juist deze deskundigen uit het werkveld hebben geformuleerd en nog steeds blijven formuleren, of zijn ze vastgeraakt in hun ideologisch discours, ondersteund door enige verlichte ethici en meegesleurd in de maatschappelijke trends?

Maar in ieder geval zou van de raad van bestuur mogen verwacht worden om niet doof te blijven voor de interne contradicties binnen hun visietekst die op

verschillende gebieden verstrekkende negatieve juridische gevolgen kunnen hebben en waarop een aantal juristen reeds meermaals hebben gewezen.

Euthanasie is géén therapeutische handeling en géén medische handeling die tot de therapeutische vrijheid van de arts zou behoren, ook al wordt ze door een arts uitgevoerd. Dit was overigens de reden waarom er in 2002 een 'euthanasiewet' is gekomen. Het ligt immers niet in de natuur van de geneeskunde om intentioneel te doden, ook al is de dood uiteindelijk onafwendbaar, en er is niemand die ervoor pleit om het leven koste wat het kost te rekken. Welnu, de visietekst van de organisatie gaat er vanuit dat euthanasie wel behoort tot de therapeutische vrijheid van de arts, waardoor een andere invulling wordt gegeven aan het begrip 'geneeskunde' en een diversiteit aan zorgmodellen onmogelijk wordt gemaakt. In naam van welke ideologie?

Wie kan er vandaag nog tegen euthanasie zijn? Alleen zij die zich onbarmhartig zouden opstellen tegenover het lijden van de medemens. Ook dit hebben we reeds dikwijls moeten aanhoren.

Binnen de traditie van de Broeders van Liefde is er steeds getracht om voor iedere patiënt in behandeling te streven naar een zo groot mogelijk herstel van zijn menswaardigheid en zijn levensmogelijkheden. De eerste profetische daad in de kelders van het Geeraard de Duivelsteen in Gent in 1815 was daardoor reeds getekend. Boeien losmaken van geesteszieken die niet meer gezien werden als mensen, maar eerder als dieren werden behandeld. Leven geven aan deze mensen: dat was en is steeds het devies gebleven van de congregatie. Daarin hebben de broeders en hun medewerkers bakens uitgezet en grenzen verlegd. Ja, misschien zijn er ook momenten te noemen dat men juist zoals Jezus bepaalde regels naast zich neerlegde, maar alleen om leven te geven.

Wanneer de verantwoordelijken van de organisatie thans openlijk beweren Jezus na te volgen, terwijl ze zich distantiëren van de visie van het Vaticaan, van de Belgische bisschoppen en van het generaal bestuur van de Congregatie Broeders van Liefde omdat deze in hun ogen "ver van de werkelijkheid zouden leven", dan vergist men zich hierover grondig en gaat het eerder over hoogmoed, arrogantie en ideologisering ten koste van het leven van de meest hulpbehoevenden. Laten we de zaken maar noemen zoals ze zijn: euthanasie is nog steeds een medemens doden, ook al gebeurt dit met de grootst mogelijke zorgvuldigheid. Hoe is dit in godsnaam te rijmen met ons charisma van de caritas, het charisma van het leven?

Kon daarover dan niet intern gedialogeerd worden? Ik heb deze vraag verschillende keren ontvangen via mail in een standaardbrief die door verschillende goedmenende christenen werd ondertekend. We hebben het méér dan twee jaren geprobeerd, zelfs met de inschakeling van een door velen gekende bemiddelaar, maar steeds werden we geconfronteerd met de stelling dat er niet meer over de visietekst kon worden

gedialogeed, maar alléén over het vinden van een “modus vivendi”. Wanneer er gedialogeed wordt, dan moet het in eerste instantie gaan over de essentie, en niet alleen maar over de toepassingsmodaliteiten. Deze laatste kunnen ook via een technische commissie verder uitgewerkt worden. Maar voor de echte dialoog blijven we alsnog open, op voorwaarde dat het kan gaan over het al dan niet toepassen van euthanasie binnen de voorzieningen van de Broeders van Liefde in België. Jawel, ik zie ze nog altijd als voorzieningen van de Broeders van Liefde.

En ondertussen hoorden we dat de tijd van “Roma locuta, causa finita” ver achterhaald was. Rome, het Vaticaan en ook het generaal bestuur van de Broeders van Liefde gaan niet over één nacht ijs. Het is hun en onze opdracht erover te waken dat het predicaat “katholiek” niet uitgehold en misbruikt wordt, op de eerste plaats omwille van de bescherming van de allerzwaksten in onze samenleving. En als congregatie is het onze bijzondere opdracht erover te waken dat ons charisma van de caritas steeds gestoeld blijft op de ware caritas, en er geen karikatuur van wordt. Hierover waken heeft niets te maken met het aanhangen van een ideologie. Wel integendeel.

Zelfs wanneer men zich voor de visietekst beroept op de ‘sensus fidelium’ van gelovigen in Vlaanderen, dient die ‘sensus fidelium’ in overeenstemming te zijn met het magisterium binnen de Kerk, hetgeen onlangs nog door Paus Franciscus werd beklemtoond. Wat de visietekst over euthanasie betreft, is dit niet het geval. Deze visietekst is immers zowel in strijd met het standpunt van de Belgische bisschoppen, met de visie van de Paus en de bevoegde Dicasteries binnen de Kerk en met het charisma van de Congregatie Broeders van Liefde, waarover het generaal bestuur dient te waken.

Plaatsvervangende schaamte, dat heb ik de laatste weken heel dikwijls gevoeld. Ik hoop nog steeds dat het opnieuw plaatsvervangende fierheid mag worden. Ik gun het onze organisatie van harte.

Br. René Stockman
Generale overste
Broeders van Liefde